

การจัดการงบประมาณของวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์

THE BUDGET MANAGEMENT OF TEMPLES IN UTTARADIT PROVINCE

ผู้วิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

มนต์ชัย บัณงาม¹

ชวิศ จิตตวิจารย์²

สิริศักดิ์ รัชชศานติ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ของวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีประชากรเป็นเจ้าอาวาสจำนวน 181 รูป และไวยาวัจกร 181 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณของวัด เจ้าอาวาสวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีความรู้เข้าใจในขั้นตอนการจัดทำงบประมาณของมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.46 อยู่ในระดับมาก และไวยาวัจกรวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดทำงบประมาณของวัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.42 อยู่ในระดับ มาก เจ้าอาวาสที่มีอายุ พรรษา การศึกษา แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงบประมาณของวัดทั้ง 4 ขั้นตอนได้แก่ การจัดทำงบประมาณ การอนุมัติงบประมาณ การบริหารงบประมาณ การติดตามและประเมินผล แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการงบประมาณของวัด

¹ นักศึกษา สาขานโยบายสาธารณะ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ABSTRACT

The objective of this study was to investigate the budget management, problems, obstacles and suggestions of temples in Uttaradit province. The population of this study was 181 for abbots and 181 for temple wardens. The research instrument was five point rating scale questionnaire. The statistics used to analyze data included frequency distribution, percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.). The hypothesis testing was conducted through One Way ANOVA at statistical significance of 0.05.

The results of this research were as follows.

In terms of temple budget management, in Uttaradit, the abbots' understanding in temple budgeting process was at a high level, with the mean of 3.46. The temple wardens' understanding in temple budgeting process was at a high level, with the mean of 3.42. The abbots with different ages, years of staying in Buddhist monastery, education level had different opinions towards temple budgeting process, consisted of four steps including budget preparation, budget approval, budget management, and follow-up and evaluation.

Keywords : Temple Budget Management

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจทำให้ประเทศไทยมีความรักสามัคคี มีจริยธรรมคุณธรรม เป็นหลักในการใช้ชีวิตของประชาชนชาวไทย ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรกว่าร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ การนับถือ การดำเนินชีวิต วัฒนธรรมต่างๆ ได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักคำสั่งสอน ทำให้พุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมไทย ถือเป็นสถาบันหนึ่งที่ช่วยขัดเกลา ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ประชาชนในสังคม สร้างความรู้สึกร่วมอันหนึ่งอันเดียวกัน (นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์, 2543) วัดเป็นสิ่งที่มีความคู่สังคมไทยเป็นเวลายาวนาน มีบทบาททั้งในด้าน

การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาแต่โบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ วัดเป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนาแต่โบราณเป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ ศาลา กุฏิ ที่ตั้งอยู่บนที่ดินด้วยกัน ปัจจุบันวัดในประเทศไทย มีจำนวน 37,731 วัด (ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 56, 2556) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 วัดถือเป็นนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาสเป็นตัวแทนในการบริหารกิจการทั่วไปของวัด วัดจึงจำเป็นอย่างที่จะต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในกิจการทางพระพุทธศาสนา และกิจการอื่นๆ งบประมาณที่วัดได้รับมาจากศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมทำบุญบริจาค วัดไหนที่มีศรัทธาจากประชาชนมากก็ได้รับเงิน

บริจาคมาก วัดไหนมีศรัทธาไม่น้อยก็ได้รับเงินบริจาค่น้อย เงินบริจาคเหล่านี้คือเงินงบประมาณหลักที่วัดจะต้องจัดสรรในการบริหารจัดการงบประมาณวัดให้ออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เงินที่ใช้ในการบริหารจัดการภายในวัดได้แก่ เงินบริจาคในวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เงินจตุลิน เงินผ้าป่า เงินค่าเช่าอุปกรณ์ เป็นต้น เงินเหล่านี้ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดีจะเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาศาสนกิจ ศาสนสถาน ศาสนสมบัติอย่างมาก เจ้าอาวาสวัดจึงมีความสำคัญในการบริหารจัดการ และต้องยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี หรือหลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับนิติบุคคลที่จะต้องมีการบริหารงาน บริหารคน บริหารเงิน เพื่อให้ตอบสนองความต้องการขององค์กรของตนเอง หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ในมาตรา 37 ได้บัญญัติว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ 4 ประการ 1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี 2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น 3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ 4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล เจ้าอาวาสจึงเป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารจัดการวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองโดยใช้งบประมาณที่วัดได้รับให้มีประโยชน์สูงสุด

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาแนวทางทางการบริหารจัดการงบประมาณของวัดในจังหวัดอุดรธานีเพราะจังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีเมืองโบราณและศาสนสถานที่น่าสนใจหลายแห่ง วัดจำเป็น

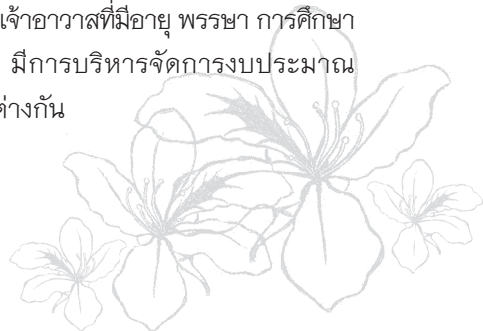
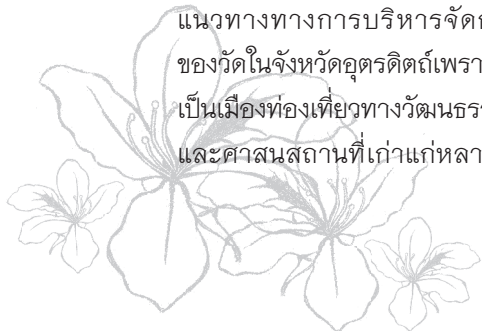
ต้องมีการจัดทำงบประมาณ เพราะจะต้องมีการสร้างศาสนสถาน บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานที่ชำรุด ปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด รวมถึงโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญ โดยการศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณทั้ง 4 กระบวนการ ได้แก่ 1. การจัดทำงบประมาณ (Budget Preparation) 2. การอนุมัติงบประมาณ (Budget Adoption) 3. การบริหารงบประมาณ (Budget Execution) 4. การติดตามประเมินผลงบประมาณ (Budget Monitoring and Evaluation) (ศิริพงษ์ เคาภายน, 2547) โดยในแต่ละกระบวนการนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำงบประมาณ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร จะต้องเข้าใจในกระบวนการจัดทำงบประมาณ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าการศึกษาการบริหารจัดการงบประมาณของวัดจะมีประโยชน์ด้านการวางแผนการประสานงานด้านการควบคุมทางการเงินของวัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการงบประมาณของวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณของวัดในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารงบประมาณของวัดในจังหวัดอุดรธานี

สมมติฐานในการวิจัย

เจ้าอาวาสที่มีอายุ พรรษา การศึกษาแตกต่างกัน มีการบริหารจัดการงบประมาณของวัดแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการบริหารจัดงบประมาณในวัดต่างๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณ ทั้ง 4 กระบวนการ ได้แก่

1. การจัดทำงบประมาณ (Budget Preparation)
2. การอนุมัติงบประมาณ (Budget Adoption)
3. การบริหารงบประมาณ (Budget Execution)
4. การติดตามประเมินผลงบประมาณ (Budget Monitoring and Evaluation) และปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการงบประมาณของวัด

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดในจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 329 วัด ได้ศึกษาจากเจ้าอาวาส 329 รูป และ ไวยาวัจกร 329 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 658 รูป/คน ด้วยวิธีการใช้ตัวเลขสุ่มโดยอาศัยทะเบียนวัดตามลำดับรายชื่อทะเบียนวัด ในแต่ละอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ

1. แบบสอบถามเจ้าอาวาสวัด โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ แผนกธรรม แผนกบาลี ประสบการณ์เจ้าอาวาส ลักษณะคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 รายได้จากเงินอุดหนุนบูรณะวัดที่ได้รับจากภาครัฐ เงินค่าพาติกรรมเงินบริจาคจากภาคเอกชน เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ส่วนที่ 3 คำถามความคิดเห็นในการบริหารการงบประมาณของวัด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ (Likert Rating Scale)

1. การจัดทำงบประมาณ
2. การอนุมัติงบประมาณ
3. การบริหารงบประมาณ
4. ติดตามประเมินผล

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเจ้าอาวาสในทางการบริหารจัดการงบประมาณของวัด เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

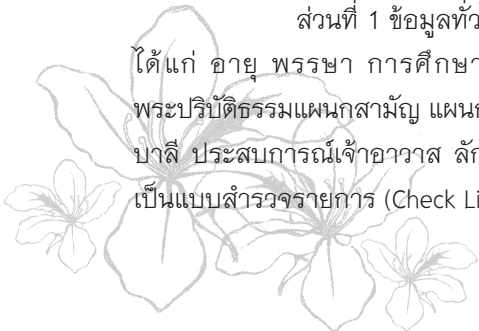
2. แบบสอบถามไวยาวัจกรของวัด โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเป็นไวยาวัจกร ลักษณะคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 คำถามความคิดเห็นในเรื่องงบประมาณของวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ (Likert Rating Scale)

1. การจัดทำงบประมาณ
2. การอนุมัติงบประมาณ
3. การบริหารงบประมาณ
4. ติดตามประเมินผล

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของไวยาวัจกรในทางการบริหารจัดการงบประมาณของวัด เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงบประมาณของวัด เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา สรุปเนื้อหา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกร วัดที่มีการบริหารงบประมาณดี เป็นที่ยอมรับ เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง และเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ได้แก่ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร จังหวัดแพร่ และวัดสัมฤทธิ์บุญ จังหวัดแพร่

3. นำผลการศึกษาและสัมภาษณ์ จากข้อ 1 และข้อ 2 มาสร้างแบบสอบถาม 2 ฉบับ คือ เจ้าอาวาสวัดและไวยาวัจกร

4. แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

5. ความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) ข้อคำถามใดที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามของเจ้าอาวาสเท่ากับ 0.978 และค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามของไวยาวัจกรเท่ากับ 0.945

6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) โดยนำไปใช้กับเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร วัดในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดแพร่ ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 วัด ประกอบด้วยเจ้าอาวาส 30 รูป และไวยาวัจกร 30 คน แล้วนำผลที่ได้ มาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach 1970 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของเจ้าอาวาสเท่ากับ 0.972

และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของไวยาวัจกรเท่ากับ 0.937

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลเอกสาร จากหนังสือ เอกสารทางราชการ เอกสารทางวิชาการต่างๆ และศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารและบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในการสัมภาษณ์และสอบถาม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ความคิดเห็นการบริหารงบประมาณของวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

3. การเปรียบเทียบความต่างกันด้านปัจจัยส่วนบุคคล ของเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

4. แบบสอบถามปลายเปิดที่เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัดอธิบายปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ ในแนวทางการ

บริหารจัดการงบประมาณของวัด ในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การบริหารจัดการงบประมาณในจังหวัดอุดรดิตถ์

1. ข้อมูลรายได้ของวัดจากเงินอุดหนุนบูรณะวัดที่ได้รับจากภาครัฐ เงินค่าผาติกรรม (ที่ดินของวัดที่โดนเรียกคืนกรรมสิทธิ์หรือที่ธรณีสงฆ์ให้หน่วยราชการหรือมีพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีค่าทดแทนเป็นเงิน) และเงินบริจาคภาคเอกชน

1.1 เงินอุดหนุนบูรณะวัดที่ได้รับจากภาครัฐ จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 7 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,484,027 บาท มีค่าเฉลี่ยเป็นจำนวน 114,155.92 บาท โดยได้รับจากหน่วยงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรดิตถ์ องค์การบริหารส่วนตำบล และโรงงานยาสูบ

1.2 เงินค่าผาติกรรมไม่มีวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์เคยได้รับ

1.3 เงินบริจาคจากภาคเอกชนแบบออกเป็นเงินจาก กฐินและผ้าป่า มีผู้กรอกข้อมูลนี้จำนวน 88 ราย คิดเป็นร้อยละ 49 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีจำนวนเงินทั้งสิ้น 27,788,723 บาท มีค่าเฉลี่ยเป็นจำนวน 315,780.94 บาท

1.4 เงินบริจาคค่าน้ำ-ค่าไฟ มีผู้กรอกข้อมูลนี้จำนวน 81 ราย คิดเป็นร้อยละ 45 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีจำนวนเงินทั้งสิ้น 2,835,209 บาท มีค่าเฉลี่ยเป็นจำนวน 35,002.58 บาท

1.5 เงินค่าเช่าวัดถ่มงคล มีผู้กรอกข้อมูลนี้จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 9 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,143,119 บาท มีค่าเฉลี่ยเป็นจำนวน 67,242.29 บาท

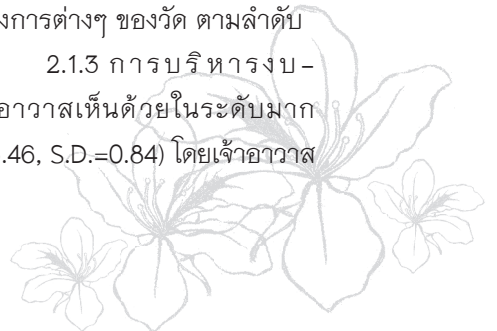
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงบประมาณของวัด

2.1 การบริหารจัดการงบประมาณของเจ้าอาวาส การบริหารจัดการงบประมาณของวัดในภาพรวมจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}$ = 3.45, S.D.=0.81) ซึ่งอยู่ในระดับมากวัดให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการงบประมาณของวัดในกระบวนการต่างๆ ดังนี้

2.1.1 การจัดทำงานงบประมาณ เจ้าอาวาสเห็นด้วยระดับมาก โดยเจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการตรวจสอบโครงการแผนงานต่างๆ ก่อนอนุมัติโครงการ รองลงมาเจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการปรึกษาผู้มีประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงการแผนงาน และเจ้าอาวาสให้คณะกรรมการวัดมีส่วนร่วมในการอนุมัติงบประมาณในแต่ละโครงการ ตามลำดับ

2.1.2 การอนุมัติงบประมาณ เจ้าอาวาสเห็นด้วยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}$ = 3.46, S.D.=0.83) โดยเจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการแต่งตั้งโยกย้ายจักร คณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำงานงบประมาณของวัด รองลงมาเจ้าอาวาสให้ความสำคัญการประมาณการรายรับ-รายจ่าย ของวัดในแต่ละปี และเจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ ของวัด ตามลำดับ

2.1.3 การบริหารงบประมาณ เจ้าอาวาสเห็นด้วยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.46, S.D.=0.84) โดยเจ้าอาวาส

ให้มีการตรวจสอบการใช้งบประมาณของวัด ในช่วงดำเนินการ รองลงมาเจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารงบประมาณของวัด และเจ้าอาวาสให้ความสำคัญกับการอนุมัติงบประมาณของวัดตามลำดับ

2.1.4 การติดตามและประเมินผล เจ้าอาวาสเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=3.44$, $S.D.=0.83$) โดยเจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการตั้งไวยาวัจกร คณะกรรมการวัดเพื่อติดตามประเมินผลโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด รองลงมาเจ้าอาวาสให้มีการประชุมสรุปโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด และเจ้าอาวาสมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณวัด ตามลำดับ

2.2 การบริหารจัดการงบประมาณของวัด ไวยาวัจกรการบริหารจัดการงบประมาณของวัดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=3.42$, $S.D.=0.74$) วัดให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการงบประมาณของวัด ในกระบวนการต่างๆ ดังนี้

2.2.1 การจัดทำงบประมาณ ไวยาวัจกร เห็นด้วยในระดับมาก โดยไวยาวัจกรให้ความสำคัญกับการจัดทำงบประมาณของวัด รองลงมาเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ แผนงาน ในการจัดทำงบประมาณ และไวยาวัจกรมีการคาดการณ์เงินรายรับ-รายจ่ายของวัดในแต่ละปีตามลำดับ

2.2.2 การอนุมัติงบประมาณ ไวยาวัจกรเห็นด้วยในระดับมาก โดยไวยาวัจกรให้ความสำคัญในการประชุมไวยาวัจกร คณะกรรมการวัดในระหว่างการดำเนินโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด รองลงมาไวยาวัจกรให้ความสำคัญในการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลการดำเนินการโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด และไวยาวัจกรให้ความเข้าใจในการอนุมัติงบประมาณของวัดตามลำดับ

2.2.3 การบริหารงบประมาณ ไวยาวัจกร เห็นด้วยในระดับมาก โดยไวยาวัจกรให้ความสำคัญในการประชุมไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ในระหว่างการดำเนินโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด รองลงมาไวยาวัจกรให้ความสำคัญในการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลการดำเนินการโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัดตามลำดับ

2.2.4 การติดตามและประเมินผล ไวยาวัจกร เห็นด้วยในระดับมาก โดยไวยาวัจกรให้ความสำคัญกับการติดตามประเมินผลงบประมาณของวัด รองลงมาไวยาวัจกรมีการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณของวัด และไวยาวัจกรมีความเข้าใจในการติดตามประเมินผลงบประมาณของวัดตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารจัดการงบประมาณของวัดในจังหวัดอุตรดิตถ์

การบริหารจัดการงบประมาณ	เจ้าอาวาส	ไวยาวัจกร
การจัดทำงบประมาณ	ผู้นำหมู่บ้านเข้ามามีอำนาจในการจัดทำงบประมาณของวัดมาก งบประมาณวัดมีน้อย จึงทำให้ระยะเวลาจัดทำงบประมาณแจกจ่ายให้วัดต่างๆ เพื่อจะเป็นแนวทางปฏิบัติเหมือนกัน ความมีการจัดอบรมให้ความรู้ และในการจัดทำงบประมาณต้องมีการคณะกรรมการ และชุมชนมีส่วนร่วมทุกครั้ง	วัดขาดความเข้าใจในกระบวนการจัดทำงบประมาณ ควรมีคณะกรรมการร่วมปรึกษาหารือในการจัดทำงบประมาณ คณะกรรมการในการจัดทำงบประมาณควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม และการจัดทำงบประมาณส่วนใหญ่อยู่ที่เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดทำ
การอนุมัติงบประมาณ	ผู้นำหมู่บ้านเข้ามามีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณ เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบภายในวัดควรเป็นผู้ตัดสินใจในการอนุมัติ แต่ในบางวัด คณะกรรมการวัดมีบทบาทมากกว่า เจ้าอาวาสโดยเฉพาะวัดที่มีผลประโยชน์มาก และวัดควรต้องปรึกษาหารือทุกฝ่ายในชุมชนก่อนมีการอนุมัติงบประมาณเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างวัดกับชุมชน	วัดไม่ได้รับการสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้คำปรึกษาและเสนอแนะ เจ้าอาวาสเป็นอนุมัติงบประมาณ และควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายในชุมชน
การบริหารงบประมาณ	ผู้นำหมู่บ้านเข้ามามีอำนาจในการบริหารงบประมาณมากเกินไป ควรมีการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบและข้อบังคับ การบริหารงบประมาณให้ชัดเจน และวัดควรมีการตั้งคณะกรรมการ เช่น โครงการก่อสร้างศาสนสถานภายในวัด ควรมีคณะกรรมการอย่างน้อย 1 ชุด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ	การบริหารงบประมานนั้นควรจัดทำในรูปของคณะกรรมการมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน วัดมีรายได้ยังไม่มากพอ วัดจึงต้องบริหารงบประมาณอย่างจำกัด และอาจจะดำเนินการไม่เสร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เพราะจะต้องรอเงินทำบุญในปีถัดไป
การติดตามประเมินผล	ควรจัดทำในรูปแบบคณะกรรมการ	วัดควรจัดทำในรูปของคณะกรรมการ โดยมีเจ้าอาวาส ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ร่วมกันติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณ

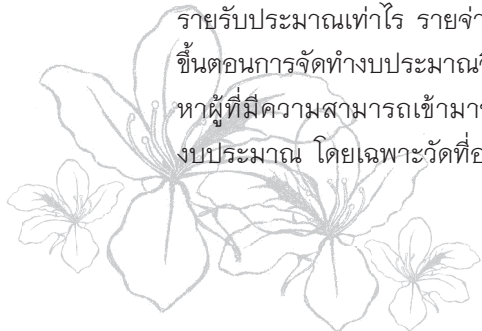
อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการงบประมาณของวัดในจังหวัด อุตรดิตถ์ มีดังนี้

1. การจัดทำงานงบประมาณ เจ้าอาวาส มีความเข้าใจมากกว่าไวยาวัจกร เมื่อพิจารณาตามอายุ พรรษา การศึกษา ของเจ้าอาวาส แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสวัดมีความเข้าใจในกระบวนการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาตามอายุ การศึกษา อาชีพ ของไวยาวัจกร แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรมีความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน ในขั้นตอนการจัดทำงานงบประมาณ (ประพันธ์ สุริหาร, 2542) กล่าวว่าจะต้องมีการจัดตั้งคณะทำงาน โดยมีผู้มีความรู้ในการจัดทำงานงบประมาณเข้ามาร่วมในการจัดทำงานงบประมาณของวัดนั้น เจ้าอาวาสถือเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบวัดตามกฎหมาย เป็นผู้มีอำนาจในการที่จะแต่งตั้งไวยาวัจกรและคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อร่วมในการจัดทำงานงบประมาณ แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว (ณดา จันทรสุม, 2555) ได้กล่าวว่า วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ วัดยังคงมีอุปสรรคในการจัดทำงานงบประมาณ เพราะในแต่ละปี วัดมีรายได้ไม่แน่นอน ไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะมีรายรับในแต่ละปีเท่าไร ถึงแม้จะมีระเบียบให้วัดจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดทำเองหรือจะแต่งตั้งบุคคลมาช่วยทำก็ได้ เพื่อเป็นการวางแผนในการจัดทำงานงบประมาณว่าในปีถัดไปจะมีเงินรายรับประมาณเท่าไร รายจ่ายประมาณเท่าไร ขั้นตอนการจัดทำงานงบประมาณจึงเกิดปัญหาที่จะหาผู้ที่มีความสามารถเข้ามาช่วยในการจัดทำงานงบประมาณ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ห่างไกลรวมถึง

วัดที่มีรายรับน้อย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัดไม่สามารถจัดทำงานงบประมาณได้ให้เกิดเป็นรูปธรรมนั้น วัดจะดำเนินการสร้างศาสนสถานในวัดนั้น วัดจำเป็นต้องจัดทำงานงบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงไม่สามารถที่จะสร้างเสร็จได้ภายในปีเดียว

2. การอนุมัติงบประมาณ เจ้าอาวาสมีความเข้าใจน้อยกว่าไวยาวัจกร เมื่อพิจารณาตามอายุ พรรษา การศึกษาของเจ้าอาวาส แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสวัดมีความเข้าใจในกระบวนการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาตามอายุ การศึกษา อาชีพของไวยาวัจกร แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรมีความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกันในการอนุมัติงบประมาณของวัดนั้นเจ้าอาวาสถือเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจว่าจะใช้เงินวัดไปในทิศทางใด การอนุมัติงบประมาณ ถึงแม้เจ้าอาวาสจะมีการแต่งตั้งไวยาวัจกร คณะกรรมการวัดหรือผู้นำในชุมชนเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในกระพัฒน์วัด รวมถึงการใช้งบประมาณของวัด (พระอธิการผจญ อาจาโร, 2553) ได้กล่าวว่า ในการบริหารงานของเจ้าอาวาสจะต้องมีการนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานในการอนุมัติงบประมาณของวัดจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะการที่จะสร้างศาสนสถานที่จำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณมาก ไม่ว่าจะเป็นพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ รวมถึงวัดที่มีจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธี ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานเพื่อการศาสนสงเคราะห์ เพราะวัดกับชุมชนจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

3. การบริหารงบประมาณ เจ้าอาวาสวัดมีความเข้าใจในกระบวนการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาตามอายุ การศึกษา อาชีพของ ไวยาวัจกร แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรมีความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน ในการบริหารงบประมาณนั้นเจ้าอาวาสจะตั้งคณะกรรมการในการบริหารงบประมาณ โดยวัดที่มีการแต่งตั้งผู้มีความรู้ความเข้าใจจะสามารถบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารงบประมาณนั้นวัดยังมีข้อจำกัดในการใช้งบประมาณด้วย เพราะเงินรายรับของวัดที่มีความไม่แน่นอนในแต่ละปีวัดมีรายรับไม่เท่ากัน จึงเป็นเรื่องยากที่จะบริหารงบประมาณให้สำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ แต่วัดจะใช้วิธีการดำเนินการตามโครงการไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเสร็จ อาจจะใช้เวลาหลายปีเช่นการก่อสร้างศาสนสถานที่ต้องใช้งบประมาณมาก

4. การติดตามประเมินผล เจ้าอาวาสวัดมีความเข้าใจในกระบวนการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาตามอายุ การศึกษา อาชีพของ ไวยาวัจกร แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรมีความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณของวัดที่แตกต่างกัน ในการติดตามประเมินผลการวัดมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อที่จะติดตามโครงการต่างๆ ของวัด (พระครูโพธิ์จรนสารคุณ, 2553) กล่าวไว้ว่า ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส การบริหารงานทั้ง 5 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านความคิด และทักษะด้านการสอน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ถือเป็นทักษะหนึ่งในการทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทของชุมชน โดยเจ้าอาวาสวัดควรให้ความสำคัญในการตั้ง

คณะกรรมการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความโปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณ แต่ก็ยังมีหลายวัดที่เจ้าอาวาสดำเนินการติดตามงบประมาณด้วยตัวท่านเอง เพราะคณะกรรมการที่วัดตั้งขึ้นมีอาชีพและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จึงจะใช้เวลาว่างเพื่อเข้ามาร่วมติดตามประเมินผลโครงการต่างๆ ที่วัดดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ให้กับเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร ในเรื่องการบริหารจัดการงบประมาณ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรีเพราะมีความเข้าใจการบริหารจัดการงบประมาณน้อยกว่า ผู้ที่จบปริญญาตรี หรือสูงกว่า

2. เจ้าอาวาส ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลวัด ควรสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการดำเนินการก่อสร้าง หรือทำโครงการต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องการใช้จ่ายเงิน ควรมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการงบประมาณของวัด

3. วัดที่ยังไม่มีความเข้าใจในการบริหารจัดการงบประมาณควรที่จะแต่งตั้งไวยาวัจกรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยเหลือในการบริหารจัดการงบประมาณของวัด โดยดูจากปัจจัยการศึกษาและอาชีพ

4. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะต้องมีการให้ความรู้ให้แก่เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัด ในการบริหารจัดการงบประมาณของวัด เพื่อให้เกิดการใช้เงินของวัดอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด

5. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมีการจัดทำคู่มือ สำหรับจัดทำงบประมาณของวัดเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณของวัด เพื่อให้การใช้จ่ายเงินวัดเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยหาแนวทางการบริหารงบประมาณของวัด ที่สามารถ

นำมาใช้เพื่อเป็นรูปแบบการบริหารจัดการเงินวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดที่สามารถเป็นรูปแบบให้เจ้าอาวาสวัดสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของวัด เพื่อเป็นการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของวัดในแต่ละพื้นที่ เพื่อศึกษาความแตกต่างของการบริหารงบประมาณของวัด

เอกสารอ้างอิง

กนก แส่นประเสริฐ. **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2549.

ณดา จันทรสม. **รายงานฉบับสมบูรณ์การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.

นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์. **ปัญหาพิเศษทางนโยบายสาธารณะ เรื่อง การศึกษาเกณฑ์ที่เหมาะสมของการสร้างวัดในชุมชนเมือง**. ชลบุรี : ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.

ประพันธ์ สุริหาร. **หลักและระบบบริหารการศึกษา**. ขอนแก่น : ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2532.

พระครูไพโรจน์สารคุณ. **ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี**. พระนครศรีอยุธยา : ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข). **ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี**. พระนครศรีอยุธยา : ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากการวิกฤต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2546.

พระวิสุทธิโสภณ. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

พระอธิการผจญ อาจาโร. **ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล :**

ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน. พระนครศรีอยุธยา : ปรินญา
นิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

เพ็ญแข สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. **การงบประมาณ.** กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธ-
ศาสนา ปี 2556.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556.

ศิริพงษ์ เคาภายน. **หลักการบริหารการศึกษาทฤษฎีและการปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
บุคพอยด์จำกัด, 2547.

สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือไวยาวัจกร.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554.

